

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ

Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora

Akademický rok: 2023/24

Destinace (země, město): Spolková republika Německo, Erfurt a Jena

Jméno, příjmení: Aneta Bučková

Místo působení (univerzita, fakulta, příp. katedra/ústav): Univerzita Erfurt, Filozofická fakulta, Seminář slavistické literární vědy;
Univerzita Friedricha Schillera v Jeně, Filozofická fakulta, Institut slavistiky a kavkazských studií

Úvodem

Na následujících stránkách dokumentujeme druhý rok působení lektorátu českého jazyka a literatury, který pokrývá dvě pracoviště současně. Toto propojení dvou univerzit i měst představuje výzvu pro koordinaci výuky a vyžaduje dobrou komunikaci zúčastněných aktérů i vůli nalézat společnou řeč. Zároveň se ale ukazuje, že spojení sil znamená rovněž šanci nabídnout různě akcentovanou výuku i doprovodné akce, a obohatit tak nejen studijní programy, ale také kulturní život daného regionu.

I. Charakteristika pracovišť, možnosti studia

Univerzita v Erfurtu existuje ve své dnešní podobě od roku 1994, ale přesto patří mezi nejstarší německé univerzity. Původně byla založena již v roce 1379, v roce 1816 došlo k jejímu uzavření a obnovena byla až ve zmíněných devadesátých letech. Od té doby se specializuje na humanitní obory a učitelství; aktuálně ji navštěvuje přibližně 6000 studujících.¹ Slavistika je

¹ Viz <https://www.uni-erfurt.de/universitaet/profil/portraet>, 31. 7. 2024.

součástí Semináře literární vědy a hlavním vyučovaným jazykem je ruština, kterou lze doplnit češtinou.

Také **Univerzita Friedricha Schillera v Jeně**, která byla založena roku 1558, může čerpat ze své dlouhé historie. V aktuálním akademickém roce na ní studovalo 17046 studentek a studentů,² a z tohoto čísla je zřejmý markantní rozdíl ve velikosti pracoviště oproti výše zmíněnému Erfurtu. Lektorát spadá pod Institut slavistiky a kavkazských studií, který pokrývá široké spektrum jazyků a kultur. Kromě češtiny lze studovat také ruštinu, ukrajinštinu, polštinu, bosenštinu/chorvatštinu/srbštinu/makedonštinu a bulharštinu. Z neslovanských jazyků institut nabízí albánštinu, řečtinu a gruzínštinu. Češtinu lze v současné době studovat jako druhý slovanský jazyk doplňující ruštinu. Tento systém ovšem nyní prochází revizí s cílem nabídnout také češtinu (a stejně tak i další slovanské jazyky) jako první slovanský jazyk.

II. Výuka a počty a složení studujících

Ve druhém roce společného lektorátu byla šestnáctihodinová dotace lektorátu z důvodu počtu studujících soustředěna o něco více v Jeně než v Erfurtu; zároveň byly vytvořeny kurzy propojující studující z obou univerzit. V Erfurtu lektorka v zimním semestru vedla kurz *Čeština B1.1* (čtyři hodiny týdně) a kurz *Scénické zpracování literatury*³ (k jeho obsahu viz níže). V letním semestru v Erfurtu vyučovala kurz *Čeština B1.2* (čtyři hodiny týdně), neurojazykový koučink umožňující individuální doplnění a rozšíření znalostí a dovedností spojených s osvojováním češtiny (dvě hodiny týdně, viz níže), kurz *Praha – literární průvodce*⁴ (rovněž dvě hodiny týdně, viz níže) a *Kafka na scéně & vícejazyčně*⁵ otevřený i pro studující z Výmaru a Jeny (v přepočtu dvě hodiny týdně, viz níže). Jazykový kurz navštěvovali dva studující. Výstupní úroveň absolventek a absolventů kurzu B1.2 se podle prvních zkušeností pohybuje mezi úrovněmi A2 a B1, skládání certifikované zkoušky není povinné. Dva studující úspěšně složili zkoušku a získali univerzitní certifikát úrovně B1.

V Jeně lektorka v zimním semestru vyučovala klasické jazykové kurzy *Základní kurz češtiny A* (čtyři hodiny týdně) a *Pokročilý kurz češtiny A* (čtyři hodiny týdně).⁶ V letním semestru na to

² Viz <https://www.uni-jena.de/179399/zahlen-fakten>, 31. 7. 2024.

³ Oficiální název kurzu: *Szenische Literaturverarbeitung*.

⁴ Oficiální název kurzu: *Praha – ein literarischer Reiseführer*.

⁵ Oficiální název kurzu: *Kreativer (Schnupper)kurs Tschechisch*.

⁶ Oficiální názvy kurzů: *Grundkurs Tschechisch a a Aufbaukurs Tschechisch a*.

navázaly *Základní kurz češtiny B* (čtyři hodiny týdně) a *Pokročilý kurz češtiny B* (čtyři hodiny týdně). Základní kurz navštěvovalo v zimním semestru šest studujících, v letním semestru pět studujících. Nástavbový kurz navštěvovali v obou semestrech tři studentky a jedna odborná asistentka z jiné fakulty. Výstupní úrovní základních kurzů je A1, u pokročilých kurzů se pohybuje na úrovni A2.

V jazykových kurzech vyučující pracovala primárně s učebnicí *Česky krok za krokem* z autorské dílny Lídy Holé. Doplňkovými materiály byly učebnice řady *Čeština Expres* (také od týmu Lídy Holé) a *Čeština pro cizince* od Marie Boccou Kestřánkové, Dagmar Štěpánkové a Kateřiny Vodičkové. Velmi se osvědčily materiály z *Výslovnosti spisovné češtiny* od Zdeny Palkové a Jitky Veroňkové a *Souhrnná a tematická cvičení k nácviku výslovnosti a mluvené češtiny pro cizince* od Jitky Veroňkové. Tyto materiály lektorka využívala také prostřednictvím internetové platformy *ProCzeFor*. V kurzech jsem dále četli texty z řady *Adaptovaná próza* vydávané Czech Step by Step. Věnovali jsme se svazkům *O pejskovi a kočičce* (A1) a *Pohádky* (A2). V neposlední řadě jsme se zabývali vybranými články v časopise *Ahoj*.

V letním semestru lektorka nad rámec pravidelné skupinové výuky otevřela také individuální lekce neurojazykového koučinku.⁷ V těchto hodinách měli studující možnost pracovat na svých individuálně stanovených cílech v oblasti gramatiky a užívání jazyka. Základem je aktivní naslouchání a otevřená komunikace mezi koučem či koučkou a studujícím, který za podpory kouče nebo koučky přebírá zodpovědnost za své cíle a aktivity, pomocí nichž chce cílů dosáhnout. Tento proces je zároveň podpořen využíváním znalostí o lidském mozku a o tom, co potřebuje k efektivnímu učení. Na neurojazykový koučink pravidelně docházeli tři studující.

Studentské ohlasy na jazykové kurzy i na individuální sezení byly pozitivní. Zejména v početně relativně silnějších skupinách se podařilo vytvořit přátelské pracovní klima, a to i navzdory rozmanitosti kultur, jazyků, předchozích zkušeností a znalostí jednotlivých studujících. Semknutí studijních kolektivů jako kooperativních sociálních skupin dle zkušenosti výrazně napomáhá využití metod dramatické výchovy (například pantomimy a improvizčních cvičení)

⁷ Tyto hodiny v rozvrhu kompenzovaly *Vícejazyčný slavistický divadelní kurz*, který byl plánován na zimní semestr 2023/24, ale nakonec se neuskutečnil.

a neurojazykového koučinku (například vyvarování se stresových faktorů ve výuce, které blokují příjem a zpracování nových informací v prefrontálním kortexu lidského mozku).

Zatímco cílem pravidelně nabízených klasických jazykových kurzů bylo rozvíjet všechny složky komunikační kompetence a upevňovat a rozšiřovat slovní zásobu a mluvnici češtiny, literární a divadelní kurzy mají interdisciplinární charakter. Jejich cílem v oblasti jazykové kompetence je aktivní užití cílového jazyka v konkrétních komunikačních situacích. Dále kurzy rozvíjejí sociokulturní kompetenci, protože obsahově vycházejí z české literatury v originální (neadaptované) podobě a propojují ji s českou, respektive československou historií, společenskou situací a kulturou. Výuka po metodické stránce vychází z dramatické výchovy, která je založena na principu fikce a rolové hry.

Kurzu *Scénické zpracování literatury* se v zimním semestru zúčastnilo pět studujících literární vědy. Jeho cílem bylo připravit zúčastněné na veřejnou prezentaci českých literárních textů v německém překladu. Kurz tak nabídl holistické doplnění jinak velmi teoretického studijního oboru. Umožnil studujícím uvést schopnost analýzy literárního textu do praxe a zprostředkovat jej poutavou formou publiku. V průběhu semestru lektorka skupině představila prózu *Bylo nás pět* od Karla Poláčka, lyrickoepickou skladbu *Máj* od Karla Hynka Máchy a jednoaktovku *Audience* od Václava Havla. Vyzkoušeli jsme si tudíž přednes všech literárních druhů a každý si mohl zvolit, jaký typ textu mu nejvíce vyhovuje. Kurz jsme zakončili otevřenou kreativní dílnou, ve které si mohli zájemci z řad veřejnosti vyzkoušet hlasová cvičení a práci s ukázkami z výše zmíněných textů. Studenti a studentky tento kurz hodnotili jako přínos po odborné i osobní stránce. Ocenili mimo jiné nabídku „divadla pro introverty“, kde měli možnost se kreativně rozvíjet bez tlaku na nastudování plnohodnotné divadelní inscenace.

V letním semestru lektorka otevřela kurz *Praha – literární průvodce*, jehož cílem byla především příprava autorského čtení se spisovatelem Martinem Beckerem (viz níže). Kurz navštěvovali dva studující, se kterými kromě zmíněného Martina Beckera vyučující rozebírala například ukázky z textů Lenky Reinerové (*Vůně mandlí*), Jaroslava Rudiše (*Potichu*) či Vítězslava Nezvala (*Pražský chodec*). Na závěr semestru dostali studující příležitost podílet se také na přípravě programu pro *Noc vědy*, která proběhne v listopadu 2024 a která erfurtské veřejnosti nabídne „ochutnávku“ německé a české literatury vážící se k našemu hlavnímu městu.

Vícejazyčný slavistický divadelní kurz, který lektorka otevřela již v letním semestru 2023, se v zimním semestru 2023/24 nakonec neuskutečnil kvůli malému počtu přihlášených. Jedním z důvodů je jeho nadstavbový charakter, studující jej vnímají jako jakési zpestření navíc, které není jejich prioritou. Z tohoto důvodu došlo v letním semestru k uspořádání divadelního kurzu *Kafka na scéně & vícejazyčně* jako blokového semináře, který studujícím nabízí větší míru časové flexibility. I v tomto případě se ale opakovala situace počátečního nadšení přihlášených následovaného uvědoměním si časové náročnosti projektu, kvůli které se nakonec část studujících omluvila a projekt dokončili pouze tři studující (zastoupeny byly Erfurt, Výmar a Jena). Jádrem naší kreativní práce se staly povídky Franze Kafky a text výše zmíněného Martina Beckera *Čekání na Kafku*, který reflektuje odkaz Franze Kafky v dnešní Praze. Společně jsme připravili krátký scénický tvar, který jsme veřejně uvedli v Jeně, a připojili se tak k připomínce výročí 100 let od autorovy smrti.

Popsané interdisciplinární kurzy jsou pro lektorku cennou příležitostí, při kterých se studující učí nahlížet (nejen) českou literaturu a kulturu z nových, nečekaných úhlů. Díky dramatické výchově propojující kognitivní učení s emocionálním a fyzickým prožitkem mají možnost aktivně se zapojit do učebního procesu a upevnit nově nabyté znalosti a dovednosti dlouhodobě. V neposlední řadě vyučující doufá, že zážitky z těchto kurzů u nich podpoří hluboký osobní i profesionální zájem o český jazyk a kulturu.

Pravidelnou výuku doplňují konzultace dle potřeby studentek a studentů a práce s platformou *Moodle*, kde je ukládán obsah vyučovacích hodin a domácí úkoly. Studenti a studentky zde nahrávají texty a mají možnost přečíst si aktuality o české společnosti, politice a kultuře.

Všech výše popsaných kurzů se zúčastnili studenti a studentky nejrůznějších oborů a stupňů studia. Zastoupeny byly například historie, andragogika, matematika a slavistika. S tím souvisí i pestrost motivací pro výběr češtiny – důvodem mohou být rodinné či partnerské vazby, geografická blízkost či zájem o český jazyk a kulturu.

III. Činnost nad rámec pracovních povinností, zapojení do aktivit semináře/institutu

V Erfurtu i v Jeně panuje na pracovišti přátelská atmosféra a komunikace s kolegyněmi a kolegy funguje dobře. Erfurtský slavistický seminář je malé pracoviště o čtyřech vyučujících (ostatní lektori a lektorky pracují pod jazykovým centrem), takže plánování a organizace

společných akcí (viz níže) probíhá operativně. Kromě vyslané lektorky zde v jazykovém centru vyučuje češtinu i Jana Kliemann, která vede kurzy *Čeština A1* a *Čeština A2*. S kolegyní jsme v pravidelném kontaktu, abychom studujícím zajistily plynulý přechod do navazujících kurzů.

Jenský institut je plnohodnotnou slavistikou s početným kolektivem vyučujících a odborných pracovníků. Nejúžeji probíhá spolupráce s lektorkou druhého západoslovanského jazyka – polštiny Ewou Krauß a dále s kolegyněmi v níže zmíněných pracovních skupinách.

Souběžně s výukou se lektorka na obou svých pracovištích i mimo ně zapojila do četných projektů, akcí i pracovních skupin. V Erfurtu jsme s kolegy ze slavistického semináře Holtem Meyerem a Annou Förster opět zorganizovali vánoční posezení s hraním a zpíváním koled a s literárním čtením z knihy *Bylo nás pět* od Karla Poláčka, kterého se zhostili studující z výše zmíněného kurzu *Scénické zpravování literatury* (mimo to vystoupili také na *Vánoční přednášce* uspořádané studenty a studentkami literární vědy). Akci navštívilo mnoho studentek a studentů i několik kolegyň a podařilo se nám vytvořit uvolněnou a zároveň sváteční atmosféru.⁸

V květnu 2023 jsme spolu s výše jmenovanými kolegy ze slavistického semináře uspořádali literární čtení s německým spisovatelem Martinem Beckerem, který představil své knihy *Návod k použití pro Prahu a Česko* a *Čekání na Kafku. Literární studie o české duši*.⁹ Čtení se uskutečnilo v příjemném komorním prostředí erfurtského knihkupectví Contineo, se kterým jsme úspěšně spolupracovali již minulý rok. Moderace se tentokrát ujali studující z kurzů *Praha – literární průvodce* a *Kafka na scéně & vícejazyčně*. Akce si našla relativně početné publikum z erfurtské veřejnosti a stala se příjemnou příležitostí k rozhovoru o Praze, české historii, literárním odkazu a humoru.¹⁰

⁸ O akci jsme posléze referovali na internetových stránkách erfurtského semináře, kde je k vidění i několik fotografií: <https://www.uni-erfurt.de/philosophische-fakultaet/seminare-professuren/literaturwissenschaft/professuren/slavistische-literaturwissenschaft/aktuelles-1/news-detail/bohemistische-weihnachtsfeier-2023>, 1. 8. 2024.

⁹ Tituly v originále: *Gebrauchsanweisung für Prag und Tschechien* a *Warten auf Kafka. Eine literarische Seelenkunde Tschechiens* (překlad A.B.).

¹⁰ O události jsme posléze referovali na internetových stránkách erfurtského semináře, kde je k vidění i několik fotografií: <https://www.uni-erfurt.de/philosophische-fakultaet/seminare-professuren/literaturwissenschaft/professuren/slavistische-literaturwissenschaft/aktuelles-1/news-detail/waerlich-kafkaeske-lesung>, 31. 7. 2024.

Univerzity na obou pracovištích pořádaly v letním semestru informační dny pro zájemce a zájemkyně o studium z řad středoškolaček a středoškoláků. V Erfurtu zavítala jedna zájemkyně na kurz *Praha – literární průvodce*, v Jeně se začátečnického jazykového kurzu zúčastnilo dokonce šestnáct gymnazistek a gymnazistů. V obou případech lektorka naplánovala jednoduchý, interaktivní vstup do lekce, při kterém studenti a studentky češtiny převzali úlohu zkušených mentorů a expertů na dané téma, než jsme přešli k obvyklému způsobu výuky. Tímto způsobem se podařilo vtáhnout naše hosty do probíraného tématu a snad i zvýšit jejich zájem.

Jako kompenzaci za zrušenou výuku lektorka v Jeně uspořádala hudební večer. Za doprovodu kytary a houslí jsme se naučili několik lidových písní, procvičili se ve čtení a výslovnosti a pronikli do českého a moravského folklóru.

V Jeně pokračovala v činnosti ve dvou pracovních skupinách v rámci Institutu slavistiky a kavkazských studií. V lektorské skupině se pravidelně setkáváme, abychom diskutovali o aktuálních otázkách obsahu i organizace výuky (například rozebíráme a koordinujeme výše zmíněnou reformu studijních plánů, díky které bude možné studovat mimo jiné i češtinu jako první slovanský jazyk). V marketingové skupině pracujeme na konceptech, které by podpořily viditelnost institutu v rámci univerzity i regionu. V květnu 2024 jsme zorganizovali slavnostní večer pro absolventky a absolventy Institutu slavistiky a kavkazských studií. V komorním prostředí historického sálu, za doprovodu klasické i populární hudby si bývalí studující i jejich rodiny vyslechli slova uznání od profesorů a profesorek, absolventi a absolventky převzali drobné dárky a všichni společně jsme si poté připili na jejich úspěchy. Na příští semestr plánujeme interaktivní bulharsko-ukrajinsko-český večer v rámci *Noci vědy* v Jeně a autorské čtení Rebeccy Marie Salentin.

Minulý akademický rok také využila lektorka ke svému dalšímu vzdělávání. Absolvovala kurz o neurojazykovém koučinku (Neurolanguage Coaching®), kde si osvojila základní techniky koučinku a nejnovější poznatky neurovědy. Díky tomu pak studujícím mohla nabídnout výše zmíněný individuální neurojazykový koučink zaměřený na češtinu.

Nad rámec popsaných aktivit v Erfurtu a Jeně se vyučující v květnu 2024 zúčastnila XIII. pracovního setkání lektorů a lektorek českého jazyka v německojazyčném prostoru, které se uskutečnilo v jihoněmeckém Mnichově. Setkání se zaměřilo na využití reklamy nejen

v pedagogické činnosti. Vystoupila na něm s příspěvkem *Reklama jako inspirace pro kreativní jazykové vyučování*. Setkání se neslo v pracovně produktivním a zároveň nadmíru přátelském duchu. Tato profesní i osobní provázanost kolegů a kolegyně je i z dlouhodobého hlediska velmi přínosná. Do budoucna bychom se chtěli aktivně zapojit do spolku Společnost pro bohemistiku, která by nám umožnila institucionálně ukotvit naše aktivity a podpořit prosazování zájmů naší profesní skupiny v rámci německojazyčného prostoru.

Navazování kontaktů s kolegyněmi a kolegy napříč obory napomohla i lektorčina účast na projektu podpořeném Česko-bavorskou vysokoškolskou agenturou a Česko-německým fondem budoucnosti. V listopadu 2023 se spolupodílela již na druhém workshopu *Perspektiva anti-bias na identity ve střední Evropě*¹¹, který se konal na Univerzitě v Řezně a zaměřil se na předsudky spojené s tzv. Východem a Západem v rámci Evropy.

Dále se zúčastnila online konference *Dny dramatické výchovy*¹² s příspěvkem o výše zmíněném vícejazyčném slavistickém divadle a konference Svazu germanistů České republiky nazvané *Němčina v interdisciplinárním kontextu*,¹³ kde referovala o didaktizaci tématu česko-německých vztahů po druhé světové válce na příkladu tzv. pozdních vysídlenců.

IV. Pracovní podmínky, vybavenost pracoviště

Na obou pracovištích má lektorka k dispozici pracovní stůl a může využívat místní počítačové příslušenství. V Erfurtu má vlastní malou kancelář, ve které se nachází také knihovna lektorátu. V Jeně sdílí kancelář se třemi dalšími kolegy a kolegyněmi.

Jak v Erfurtu, tak v Jeně je k dispozici technické vybavení pro tisk, rozmnožování a skenování výukových materiálů, které lze většinou bezproblémově využívat. Stejně tak je na kampusu funkční i internetové připojení. Kvalita vybavenosti učeben je různá. Projektor, reproduktory a připojení pro HDMI bohužel nejsou samozřejmostí, a tato skutečnost někdy komplikuje průběh výuky.

Činnost v Durynsku ovlivňuje fakt, že ani jedna z univerzit neuzavřela s lektorkou pracovní smlouvu. V Jeně získala status hostující vědkyně (*Gastwissenschaftlerin*), díky němuž může bez

¹¹ Název v originále: *Anti-Bias-Perspektive auf Identitäten in Mitteleuropa*.

¹² Název v originále: *Dramapädagogikstage*.

¹³ Název v originále: *Deutsch im interdisziplinären Gefüge*.

dalších komplikací využívat menzu, univerzitní knihovnu a tak dále. Bohužel v Erfurtu zatím nebylo získání tohoto statutu z administrativních důvodů možné, a proto je potřeba hledat individuální řešení nejrůznějších situací spojených s mým fungováním na univerzitě. Nejmarkantnějším případem bylo proplacení mé služební cesty na pracovní setkání lektorek a lektorů českého jazyka (viz výše), kvůli kterému musela být uzavřena speciální smlouva.

Erfurt 31. července 2024

Mgr. et BcA. Aneta Bučková, M.A.